

Eric Tomas de Saint-Maur

PĚSOGLAVCI: BAJKA ALI RESNICA?

Summary

PĚSOGLAVCI: MYTH OR REAL?

Slovenians should not know the Huns, if they would follow the mainstream slovenian historians. In Slovenia, there are tales of „pesjani” (people, who are more dogs than humans), and psoglavci (people with dog’s or wolf’s heads), which is one and the same. The word „pesjan” is still in use today, denoting very bad people. In Europe and elsewhere are known myths about „psoglavci” respectively werewolves, appearing even in India. Is in them only a bare imagination? Is in the prevalence of so many of them yet a grain of truth? Archeologists found large amounts of dog and wolf bones in the Russian steppes north of the Caspian Sea, the place Krasnosamarskoe, cut in the size of bites. During the moonlight ceremony and with light of torches, there were held mysterious rites. Archeologist David W. Anthony from USA interprets Krasnosamarskoe as a place of solemn admission of young boys in a secret society of warriors, who then left the place, fierce as dogs or wolves and anointed with black colour, covered over the heads and backs with dog’s or wolf’s fur skins, over several years ongoing raids mainly in Europe and the Levant. From here, probably, originate the tales of „pesjani, psoglavci” and werewolves.

Slovinci o Hunih sploh ne bi smeli vedeti

Najbolj zanimivo je, da po volji monopolnih „lastnikov“ slovenske zgodovine Slovinci za Hune, Pesjane in Psoglavce sploh ne bi mogli vedeti, saj bi se bili smeli predniki Slovencev, seveda v brezoblični pra-slovanski gmoti, pojaviti v Evropi šele poldrugo stoletje po hunskem vdoru v Evropo. Torej, ko Hunov že dolgo ni bilo več. Enako velja tudi za Pesjane in Psoglavce. Vendar je neizpodbitno dejstvo, da ima Slovenec za Hune celo lastno oznako. Imenuje jih, oz. jih je bil (bil, zaradi današnje splošne pozabe!) imenoval „Pesjani“ ali „Psoglavci“; ljudstvo ve celo pripovedovati eno zgodbo o „psu Atili“ in ga opisuje, enako kot njegova krdela, ne samo grozljivo, ampak tudi z mnogo domišljije. Vzdevek Pesjan, -i se še danes uporablja za oznako hudo zoprnih in tečnih ljudi. Predvsem pa: Kdo, ki ima zdravo glavi, verjame, da bi se bili divji hunski konjeniki, Pesjani in Psoglavci podili po Pripetskih močvirjih (morda s krilatimi konji?), torej med žabami, krapji, čapljami in lokvanji ter strašili naše tam „ukazane“ prednike? Ali pa, da bi jim morda peščica preživelih Evropevcov, katere so bili divji Huni med ropanjem in pobijanjem spregledali, med prijaznim kramljanjem pripovedovala svoje doživljaje s Huni ali s psoglavci, saj bi morala, posvarjena, v pra-Slovanih najprej videti novo veliko nevarnost. In: Kdo, ki ima zdravo glavo bi se maral podati iz „prijaznih“ pripetskih mlak,

polnih debelih krapov, slastnih ščuk in somov v takšno Evropo, po kateri je divjala ena sodrga kot so bili Huni, Pesjani in Psoglavci?

Toda komaj more biti naključje, da ime Huni, Pesjani in Pásoglavci zveni tako zelo podobno z nem. besedo „Hund“ (= páes; svn. hud). Ja, celo več kakor verjetno je, da se sami Huni s tem imenom niso bili nikoli imenovali (Priscus je imel imeni Skiti in Huni za sopomenki) temveč, da so jim ga bila dala šele izmučena ljudstva, pri čemer so bili za podelitev imena odločilni – poleg živalske divjosti – njihove nenavadne oblike glav, hranjenje s surovim mesom, katerega so najprej pod sedlom zjahali do rahlega ter pitje kobiljega mleka (v zadnjem času se sicer podobno pripravljeno surovo meso imenuje „tatarski biftek“, a še vedno kaže na svoj izvor iz azijskih step)! Nemci so bili najbrž ime Pesjani in Pásoglavci prevzeli od Vinedov s tem, da so ga bili hkrati tudi prevedli. Kaj pa naj pomeni tukaj „nenavadna oblika glave“?

Mišljen je precej brezsmiseln in do dojenčkov krut običaj povezovanja še mehke dojenčkove lobanje s povoji, da so preprečil normalen razvoj čela (in, seveda, lobanje). S tem so dosegli „letečo“ obliko čela, tj. profil glave nekako kakor to imajo živali, predvsem pa v tej zvezi psi in volkovi. S to nakazo so hoteli, med ostalim, strašiti mirne prebivalce Evrope, katere so zahrbtno napadali in ropali. Na tki. Atilovem kovancu, katerega je bil dal kovati Atila, da je bil s tem proslavil uničenje venetskega Ogleja, je upodobljen Atila s profila. Vidimo nenormalen, izsiljen profil, z nazaj letečim čelom – kakor npr. pri psih. Postavlja pa se hkrati stransko vprašanje, zakaj je bil Atila čutil nenadno potrebo to proslaviti s kovanjem kovancev, česar kot nomad in barbar sicer ni bil počel? Je bil morda Vatikan naročil uničenje Ogleja, katerega je bil občutil kot tekmeča, ker je bil takrat – in še dolgo potem – vplivnejši in pomembnejši od Rima? Cilj posvečuje sredstva! Ako ta sum drži – s čim ga je bil Vatikan poplačal za to? A pustimo to vprašanje za zdaj ob strani!

Tudi ime „Atila“ ni, kot kaže, izvirno lastno ime, temveč kot kasneje dan vzdevek, kakor za enega velikega ata, atata, očeta, otæca, oteca. V slovenščini pomeni sicer ženska pripona *-a* pri moških imenih nekaj nadpovprečno velikega, grdega ipd. npr. možina, grdina ipd. Kaže, da je bil imel slovenski vpliv v onem času še pomembno vlogo, saj se je npr. en Atilov sin imenoval Dengesič, čigar ime kaže popolnoma slo-venetske poteze (rus. dengji = denar, pripona *-ič* je izpeljanka po očetovem imenu kot npr. Ivanič, Petrič itn.). Zanimivo je dalje, da so prav na področju, ki se je bilo nekaj časa imenovalo „Belokrobatija“ (= bela Hrvatija) našli mnogo tako namerno popačenih lobanj (kar morda posredno dokazuje sodelovanje „Belokrobatov“ s Huni) iz konca 5. stol. in začetka 6. stol. Tudi se je bil kralj Belokrobatov hranil s kobiljim mlekom itn.

V zadnjem času vidimo vedno več filmov o volkodlakih in drugih domišljjskih pošastih, potem ko je postalo s pomočjo mikroelektronike in računalništva možno ustvarjati domišljjska bitja in dogajanja tako zvesto, kakor da bi bila resnična. Tudi ponudba tovrstnih zgodb, romanov in risank ne zaostaja s ponudbo volkodlakov. Vsekakor so se bili že naši predniki bali teh pošasti. Tako opisuje npr. rimljanski pesnik PETRONIUS ARBITER v 1. stol po Maz., kako se je bil nek vojak v eni noči z mesečino na enem pokopališču sselkel ter se spremenil v pošast.

Morda pa ima vse skupaj še globlje korenine. Starinoslovec David W. Anthony z Hartwick Collega iz New Yorka v ZDA domneva, da izvira vsa groza od šamanskih

praznovanj, ki so se odvijala pred pribl. 3.800 leti v zasneženi ruski stepi, ob siju bakel in pri soju polne Lune.

V bronasti dobi so mladi fantje, med čarovniškim obredom, klali pse in jih posvetili enemu bogu, da bi postali prežeti z njihovo močjo in togoto.

Že nekaj let je od tega, kar je bil učeni gospod naletel severno od Kaspijskega jezera na čuden kup okostij. Med drugim so v ameriškem strokovnem glasilu „Archeology“ predstavili javnosti novo odkrito nahajališče Krasnosamarskoje: Dvoje ali troje stavb je nekoč štrlelo iz s travo pokrite ledine, iz jam poleg njih je prišlo na dan na tisoče razsekanih pasjih kosti.

Lobanje živali naj bi bile z bronastimi sekirami razsekane na velikosti grizljajev, poročča starinoslovec. Celogobci bevskačev so bili razcepljeni na tri dele – in spečeni. Da so svečeniki tukaj izvrševali neko sveto dejanje, za to pričata dve leseni okrašeni palici, ki naj bi bili služili kot čarovniški palici. Starinoslovci so izkopali skupaj ostanke 51-tih psov in do 13-tih volkov.

S tem se družijo nadaljna posebnost: Svetišče se nahaja v domnevem jedru indogermanskega prajezika, katerega so bili govorili pred približno 6.000 leti v prostranostih Vzhoda, preden se je bil hitro razširil. Keltski, grški, armenski, perzijski, kurdski itn. – vsi ti jeziki naj bi bili veje onega prajezika.

Na kakšen način ter s čim naj bi enostavnim pastirjem uspelo vsiliti svoj jezik polovici zemeljske krogle, velja danes kot ena največjih ugank prazgodovine.

Anthony verjame, da more zdaj rešiti to uganko. Krasnosamarskoje tolmači kot kraj slovesnega sprejema v skrivno društvo. Ker naj bi bili prebivalci stepe pridelovali premalo hrane, tako sklepa, so dali svojim sinovom z obredom pri polni luni žrtvovati pse in volkove, si povezniti njihove kožuhe preko glave in hrbta in so jih bili poslali proč od tam na roparske in morilske pohode. Tako spremenjeni iz najstnikov v bojvnike, so skupine izrojile in napadale – združene v velika krdela – Evropo ter pri tem vsilila svoj jezik podjarmljenim.

Zamisli je korenita, vprašanje pa je, ali more biti resnična?

Da so bili nekoč v širjavah Vzhoda živeli divji tovariši, je izven vsakega dvoma. Tisočletja so vdiral divja plemena v Evropo in na Jutrovo ter ropala in ubijala. V davniini so prihajali Skiti, njim so sledili Huni, Avari, Madžari ali Mongoli, da o Turkih (Osmanih in Seldžukih) ne govorimo.

Zgodovina dobro pozna ustanovo moških bratovščin. V starini so mnoge družbe poznale navado usmerjati napadalnost mladih fantov navzven, s tem, da so jih, oborožene z gorjačami ali meči, bile poslale na sezonske roparske pohode.

Yajurveda, spisana okoli leta 1.000 pred Maz., omenja posebne „pasje svečenike“, ki so pozimi izvrševali nad 16 letniki posvetitve ter jih s tem uvajali med odrasle. Potem so bili odšli fantje – črno pomazani ter s preko glave in hrbta vrženimi pasjimi ali volčjimi kožuhi – za štiri leta na roparski pohod.

Celo idgr. oznako za takšne roparske bande se da ponovno najti („koryos“). Verjetno so štele skupine po osem članov. Ako je Anthonyjeva domneva točna, so morali napadi teh demonskih fantalinov zapustiti globoke sledove v spominu našega dela Zemlje.

Najsi bo to Kerber, šestnogi peklenski pes ali Romulus in Remus, ustanovitelja Rima, ki sta se bila pojavila iz divjine, kjer ju je bila menda dojila volkulja – številna izročila in

navade tolmači raziskovalec kot davni odmev tega pra-vdiranja iz Vzhoda. Tudi islandska Völsunga saga (1250 po Maz.) nam podaja svoje napatke. Pri tem pripoveduje, kako je bil oče junaka Siegfrieda v surovi naravi vzgojil enega svojih sinov v borca. Oba dva sta se pri tem maskirala – z volčjimi kožuhi. Itd. Zanimivo je tudi, da je npr. Hezihij imenoval venetske konje „λυκοσπάδες“ od volkov raztrgani in „λυκοφόροι“ nosilci volkov, ker so imeli na hrbtu znak volka; doslej ni prave razlage za takšno zaznamovanje.

Ali je to vzrok, zakaj krožijo tako številne bajke, od Norveške do Indije – o volkodlakih? V enem keltskem templju v Angliji so prišli na dan bronasti psi z dolgimi gobci. Stari Rim je praznoval v eni votlini skrivnostno slavlje „Luperkalij“. Šlo je za obrambo pred zlo prinašajočimi volkovi. Tudi v bajkah iz poganškega severa nam nasproti zveni ta motiv. Odin, bog vznosa in boja premore, kakor en čarovnik, spremeniti ljudi. Spremljata ga okoli gobca penasta volka Geri (Žri?) in Freki (vragji?). Onadva požreta trupla, ki obležijo na bojem polju.

Pri staro severnjaški bajki o zatonu sveta „Ragna røk“ nastopa cela skupina režečih se zobovij: Najprej požreta dva volka Luno. Potem ugrizne volk Germ enega boga do smrti. Končno potrga pošastni Fenris-volk svoje okove in uniči Odina. Ta „Ragna røk“, dobesedno „Usoda bogov“ pri nas znan kot „Somrak bogov“, vsebuje besedo „røk“, svn. npr. „rok“ je potekel; ko pride, je rok itn. ter ragna, najbrž rajni, tisti, ki so v raju, torej v poganski dobi bogovi, danes pa vrli pokojni. Torej nekako „Ko bogovom poteče rok“!

V „Haraldslied“-u čujemo še bolj razločne prizvoke. Hvalnica povzdiguje dejanja norveškega kralja Haralda Lepolasega (okoli 850 do 933 po Maz.). K njegovim vojakom so spadali ljudje z medvedjimi kožuhi („Berserker“) kakor tudi oni, ki so se bili ovešali z volčjimi kožuhi („Ulfhednar“). Klaus Bödl razlage te može z maskami kot „cvet bojevnikov z vznosno divjimi pristojnostmi“. Tudi v Herxheimu, nemu grozljivemu kraju v južnem Pfalzu (ZRN), kjer je umrlo pribl. 500 ljudi, verjetno pri ljudožrskih obredih, je našel Ramminger pasje-volčja okostja z odbitimi glavami.

Bitja iz sodobnih grozljivk se sedaj razložijo iz 4.000 let starih demonskih verovanj v živali. In celo sam Hun Attila „Bič božji“ se brezšivno vklaplja v to podobo. Njegova konjeniška krdela so bila krenila iz ruske stepe in pridirjala v 5. stoletju po Maz. vse do čez reko Rajno.

Huni sami so se bili imeli za potomce volkov!

Kratice in znaki

á = polglasnik

idgr. = indogermansko

Literatura in viri

- David Anthony, W. The Horse, the Wheel, and Language: How Bronze-Age Riders from the Eurasian Steppes Shaped the Modern World, Princeton University Press 2007.
- Latte Kurt - Hausen Peter Allan - Cunningham Ian C., Hesychii Alexandrini Lexicon, de Gruyter, Berlin - New York 1953 - 2009.
- Schulz Matthias, Attacke der Werwolfe, Der Spiegel, 40/2013, Hamburg.

Žunkovič Martin, Etymologisches Ortsnamenlexikon, Bibliothek „Staroslovan“, II. Band, Kremsier 1915.
Žunkovič Davorin, Zur Geschichte der Slaven von der Urzeit bis zur Völkerwanderung, Kroměříž.

Za druge vire, od katerih sem sicer bil naredil odslike pred pribl. 30 – 40 leti, si nisem zabeležil naslovov, saj sem bil takrat vedel zanje. Danes imam samo odslike in nobenih naslovov.

Povzetek

V Sloveniji imamo bajke o Hunih, Pesjanih in Psoglavcih, ako ravno jih ne bi smeli imeti, saj naj bi se bili pra-Slovani pojavili v Evropi kar poldrugo stoletje kasneje, ko so bili Huni že izginili. Beseda pesjan je še danes v rabi. A tudi drugod po Evropi so znane bajke o psoglavcih oz. volkodlakih, najdemo jih tudi v Aziji in celo v Indiji. Je v njih zgolj gola domišljija? Ali je pri toliki razširjenosti v njih eno zrno resnice?

Starinoslovci so najdli v ruski stepi severno od Kaspijskega jezera, v kraju Krasnosamarskoje velike količine pasjih in volčjih kosti, razsekanih na velikosti grižljajev. Med obredom ob mesečini in ob soju bakel so tam potekali skrivnostni obredi. Starinoslovec David Anthony iz ZDA tolmači Krasnosamarskoje kot kraj slovesnega sprejema mladih fantov v skrivno društvo odrastlih bojevnikov, ki so nato odšli, prežeti s pasjo ali volčjo divjostjo in togotnostjo ter črno pomazani, s prek glave in hrbta prevrženimi pasjimi in volčjimi kožuhi, na več let trajajoče roparske pohode, v glavnem v Evropo in na Jutrovo.

Od tod verjetno izvirajo bajke o pesjanih, psoglavcih in volkodlakih.